

IN OPUSCULUM SUBSEQUENS

ADMONITIO.

LIBRUM De Utilitate credendi recenset Augustinus primum eorum, quos edidit tempore sui presbyteratus. Hanc verò dignitatem Hippone suscepit sub initium anni 391. quod jam aliàs demonstravimus in secundi Tomi præfatione, ad Augustini epistolas VIII. IX. &c.

Opus Honorati causa scripsit, ut à manichæorum errore amicum revocaret, quem olim in eorum laqueos ipse conjecerat, sicuti sub libri exordium confitetur. Deceptus fuerat Honoratus speciosis illis manichæorum pollicitationibus, quibus se nihil nisi quod ratione evidens, & apertum fieret, docturos promittebant: irridebatque ille in Catholicæ Ecclesiæ disciplina, quòd fides hominibus imperaretur, nec verum eis ratione demonstraretur. Cum igitur falsa veritatis specie illusus, non temporalis commodi gratia inductus, adhæreret errori, sicque magis deceptus ab hæreticis, quàm hæreticus esset, speravit Augustinus fore, ut illum ad veram religionem adduceret, si modò ostenderet, manichæos sacrilegè ac temere in eos invehì, qui Catholicæ fidei auctoritatem sequentes, ante quàm illud verum quod pura mente conspicitur intueri queant, credendo præmuniuntur, & illuminaturo præparantur Deo. Id autem sic præstat hoc in opere, ut veteris quoque Testamen-

menti, cujus illi maxime reprehensione commovebant imperitos, patrocinium suscipiat.

Augustini labori studioque optatus erga Honoratum respondit, eventus, si tamen is est, ut Rivius arbitratur, qui ab urbe Carthagine scribebat ad Augustinum circa annum 412. & varias illi quæstiones enodandas proponebat. Quamvis enim Honoratus iste necdum baptismum percepisset, illæ tamen quæ ab eo proponuntur quæstiones, minime redolent manichæum, nec de manichæis nisi ex occasione loquitur ipsi Augustinus, & tamquam de iis, quos ipse censeret hæreticos. Istum ipsum Honoratum, cui Augustinus epistolam CXL. scribit, presbyterum Cassiodorus nuncupat: qui fortè ad presbyteratum proventus postea fuerit. Loquitur Augustinus in Epistola LXXXIII. de morte alterius cujusdam Honorati presbyteri. Sub finem quoque vitæ suæ scripsit Epistolam CCXXVIII. ad Thabennensem episcopum ejusdem nominis.

LIBRI I. RETRACTATIONUM

CAPUT XIV.

JAM verò apud Hipponem-regium presbyter scripsi librum De Utilitate credendi ad amicum meum, quem deceptum à manichæis, adhuc eo errore noveram detineri, & irridere in catholicæ fidei disciplina, quòd juberentur homines credere, non autem quid esset verum certissima ratione docerentur. In hoc libro dixi: In quibus tamen Legis præceptis atque mandatis, quibus nunc christianos uti fas non est, quale vel sabbatum est, vel circumcisio, vel sacrificia, & si quid hu-

hujusmodi est, tanta mysteria continentur, ut omnis pius intelligat, nihil esse perniciosius, quàm quiddid ibi est, accipi ad litteram, id est, ad verbum; nihil autem
 Cap. II. *salubrius, quam spiritu revelari. Inde est, Littera occidit, spiritus autem vivificat.* Sed aliter exposui verba ista apostoli Pauli, & quantum mihi videtur, vel potius ipsis rebus apparet, multò convenientius in eo libro, qui
 2. Cor. 3. 6. *inscribitur, De spiritu & littera: quamvis non sit & iste sensus respuendus.*

2. Item dixi: *Dux sunt enim personæ in religione laudabiles, una eorum qui jam invenerunt, quos etiam beatissimos judicari necesse est: alia eorum, qui studiosissimè & rectissimè inquirunt. Primi ergo sunt jam in ipsa possessione; alteri in via, qua tamen certissimè pervenitur.* In his verbis meis, si illi qui jam invenerunt, quos in ipsa possessione jam esse diximus, sic accipiantur beatissimi, ut non in hac vita, sed in ea quam speramus, & ad quam per fidei viam tendimus, sint, non habet iste sensus errorem: ipsi enim judicandi sunt, quod quærendum est invenisse, qui jam ibi sunt, quo nos quærendo & credendo, id est, viam fidei tenendo, cupimus pervenire. Si autem in hac vita isti esse putantur vel fuisse, id verum esse non mihi videtur: non quia in hac vita nihil veri omninò inveniri potest, quod mente cernatur, non fide credatur; sed quia tantum est quidquid est, ut non faciat beatissimos. Neque enim quod dicit Apostolus: *Videmus nunc per speculum in ænigmate, & Nunc scio ex parte,* non cernitur mente. Cernitur planè, sed beatissimos nondum facit. Illud enim beatissimos facit, quod dicit: *Tunc autem faciem ad faciem,*

1. Cor. 13. 12.
 Ibidem.

ciem, & tunc cognoscam sicut & cognitus sum. Qui hoc invenerunt, ipsi dicendi sunt in beatitudinis possessione consistere, ad quam ducit via fidei quam tenemus, & quò credendo cupimus pervenire. Sed quinam sint illi beatissimi, qui jam sunt in ea possessione, quò ducit hæc via, magna quæstio est. Et Angeli quidem sancti quòd ibi sint, nulla quæstio est. Sed de sanctis hominibus jam defunctis, utrum ipsi saltem dicendi sint jam in illa possessione consistere, meritò quæritur. Jam enim corpore quidem corruptibili, quo anima aggravatur, exuti sunt, sed adhuc exspectant etiam ipsi redemptionem corporis sui, & caro eorum requiescit in spe, nondum in futura incorruptione clarescit. Sed utrum ad contemplandam cordis oculis veritatem, sicut dictum est, *Faciem ad faciem,* nihil ex hoc minus habeant, non hic locus est disputando requirere. Item quod dixi: *Nam scire magna, & honesta, vel etiam divina, beatissimum est,* ad eandem beatitudinem referre debemus. In hac enim vita quantumcumque id sciatur, nondum est beatissimum: quoniam incomparabiliter longè est amplius, quod inde nescitur.

3. Et quod dixi: *Multum interesse, utrum aliquid mentis certa ratione teneatur, quod scire dicimus, an famæ vel litteris credendum posteris utiliter commendetur;* et paulò post: *Quod scimus igitur, debemus rationi; quod credimus auctoritati:* non sic accipiendum est, ut in sermone usitato vereamur nos dicere scire, quod idoneis testibus credimus. Proprie quippe cùm loquimur, id solum scire dicimus, quod mentis firma ratione comprehendimus. Cùm verò loquimur verbis consuetudini aptioribus, sicut loquitur etiam
 di-

Sap. 9.
 Rom. 8.
 Psal. 15.

Cap. II.

Ibidem.

divina Scriptura, non dubitemus dicere, scire nos, & quod percepimus nostri corporis sensibus, & quod fide dignis credimus testibus, dum tamen inter hæc & illud quid distet, intelligamus.

Cap. 12.

4. Item quod dixi: *Nemini dubium est, omnes homines aut stultos esse, aut sapientes, potest videri esse contrarium illi, quod legitur in libro tertio de Libero arbitrio: Quasi verò natura humana præter stultitiam, & sapientiam nullam mediam recipiat affectionem.* Sed illud ibi dictum est, ubi de primo homine quærebat, utrum sapiens fuerit factus, an stultus, an neutrum: quoniam nullo modo stultum dicere poteramus, qui sine vitio factus est, cum sit stultitia magnum vitium; & sapientem quomodo diceremus, qui potuit seduci, non satis apparebat. Ideoque ad compendium dicere volui: *Quasi verò natura humana præter stultitiam, & sapientiam nullam mediam recipiat affectionem.* Intuebar quippe etiam parvulos, quos licet confiteamur trahere originale peccatum, tamen nec sapientes nec stultos possumus proprie dicere, nondum utentes libero arbitrio, seu bene seu malè. Nunc autem aut sapientes aut stultos esse homines dixi, eos volens intelligi, qui jam ratione utuntur, qua discernuntur à pecoribus, ut homines sint: sicut dicimus, beatos esse omnes homines velle. Numquid enim in hac sententia tam vera, atque manifesta metuimus, ne intelligantur & parvuli, qui hoc adhuc velle non possunt?

Cap. 16.

5. Alio loco cum miracula commemorassem, quæ Dominus Jesus fecit, cum hinc esset in carne, adjunxi, dicens: *Cur, inquires, ista modo non fiunt?* Atque respondi: *Quia*

non

non moverent nisi mira essent; si autem solita essent, mira non essent. Hoc autem dixi, quia non tanta, nec omnia modò, non quia nulla fiunt etiam modò.

Cap. 18.

6. In fine autem libri: *Sed quoniam sermo iste noster, inquam, multò processit longius quàm putabam, hinc finem libro faciamus, in quo meminere volo, nondum me manichæos cœpisse refellere, & illas nugæ nondum invasisse, neque de ipsa Catholica magnum aliquid aperuisse; sed voluisse tantummodo eruere tibi, si possem, falsam opinionem de veris christianis malitiosè aut imperitè nobis insinuatam, & erigere ad magna quædam & divina discenda. Quare hoc volumen ita sese habeat: placatiore autem animo tuo facto, ero fortassis in ceteris promtior.* Hæc non ita dixi, quasi nihil contra manichæos adhuc scripsissem, vel nihil de doctrina catholica mandassem litteris, cum tot superiùs edita volumina de utraque re non me tacuisse testentur: sed in hoc libro ad illum scripto nondum manichæos refellere cœperam, & illas nugæ nondum invaseram, neque de ipsa Catholica magnum aliquid aperueram: quoniam sperabam hoc initio facto, ad eum ipsum me scripturum fuisse, quæ hinc nondum scriperam. Hic liber sic incipit: *Si mihi, Honorate, unum atque idem videtur esse.*

S.